

TÁVOL-NYUGAT ÉS KÖZÉP-EURÓPA

HENRI DE MONTETY

Amerika: a végletekig fokozott Nyugat, ha úgy tetszik, amolyan Távol-Nyugat. Európa időnként megpróbál úgy tenni, mintha még mindig a Nyugat főárama lenne, holott az európai kontinenst – leginkább, de nem kizárólag annak közép-ső részét – inkább egyfajta Kelet-Amerikának kellene tekintenünk. Amerika és Európa valamennyi részegysége többek között együttműködést és hatalmi viszonyokat tükröző, kereskedelmi és pénzügyi cserefolyamatok révén lép kölcsönhatásba egymással. Ide sorolhatjuk azonban a befolyásolást, kiváltképpen az erős kulturális befolyás hatását is, amely szorosan kapcsolódik a vallási vagy kvázivallási kérdésekhez. A helyzetet tovább-bonyolítja az a tény, hogy e tekintetben maga Amerika sem tekinthető szigorúan homogén egységnek.

AMERIKA ÉS EURÓPA

Európa kapcsán gyakran hallani amerikai beavatkozásról, amerikai kulturális befolyásról. Valójában azonban két, egymástól kulturális szempontból erősen különböző Amerika létezik, ezért nehéz lenne általánosságban amerikai kulturális befolyásról beszélni. A két Amerika közül az egyik ideologikus, progresszív és intervencionista, azaz a beavatkozást és a befolyásolást saját természete és létjogosultsága részeként gyakorolja, a másik viszont izolacionista és realista, s jóval kevésbé hajlamos erre.

Ami a tartalmat illeti, az ideologikus Amerika a saját maga által kidolgozott programot, nevezetesen a társadalmi progresszívizmust – az univerzalizmus és az emberi jogok egy bizonyos felfogását – propagálja, főképpen ott és akkor, ahol és amikor ez hozzájárulhat befolyási övezetének s gazdasági uralmának kiterjesztéséhez. Valójában némi pragmatizmus – ha úgy tetszik, oportunizmus – is vegyül az idealizmusba, hiszen az elmék és földterületek hatékony meghódításához, azaz az ideológia globális bevetéséhez némi hajlékonyságra azért szükség van. Az ideológia és az uralom szorosan összefüggenek egymással. Az ideologikus Amerika ráadásul előszeretettel folyamosodik az amerikai mítoszokhoz, azaz például a *western*nek vagy a kortárs filmek és sorozatok által is közvetített *American Dream*hez. Igaz, utóbbi a nemzeti szellemhez tartozik, így inkább a másik Amerika repertoárjába sorolható. Ez a másik, izolacionista Amerika, bár ragaszkodik történelméhez és mítoszaihoz, korántsem zárkózik el a világtól. Az általa hirdetett erőegyensúly jegyében kapcsolatokat ápol más nemzetekkel, ami önmagában feltételezi a befolyásolás bizonyos mértékét. Mi több, a kulturális tehetetlenség és a politika hatékonyságának növelése iránti szándék miatt az izolacionista Amerika is kísértésbe eshet, hogy használja az ideologikus Amerika által megnyitott csatornákat. Különösen igaz ez akkor, ha az említett csatornák már telítődtek a saját érzékenységének tökéletesen

megfelelő tartalmakkal, például az „amerikai álm” minden európai fejében elültetett darabkáival.

Azt kellene hát állítanunk, hogy minden benne van minden másban? Hogy az izolacionizmus magában foglalja az intervencionizmust, és fordítva, vagy hogy az ideológia magában hordozza a realizmust, és fordítva? A dilemmát egy konkrétabb kérdés feltételével válaszoljuk meg: lehetséges-e például a Marshall-terv esetében szétválasztani, hogy pontosan mi tartozik az amerikai külpolitika idealista és realista vízióihoz? Bár ez valószínűleg lehetetlen lenne, megpróbálkozhatunk a két szempont elkülönítésével. A kiemelkedően sikeres Marshall-terv a maga különféle – gazdaság, kulturális, katonai vagy hadiipari – vonatkozásaiban a világtörténelem egyik legjelentősebb ideológiai befolyásolási művelete volt. Ha egyértelműen progresszív eszméket közvetített is – kezdve magával a haladás eszméjével –, számos realista mítoszra, például a hős, a határvidék, az önfejlesztés és az önmegvalósítás eszményeire is támaszkodott. Az eredeti kérdést tehát úgy válaszolhatjuk meg, hogy sok (nyugat-) európai valójában amerikaivá lett. Ez tény. Sőt, Amerika még ma is úgy hajt végre kvázi belügyként politikai műveleteket Európában, mintha a kontinens egy részlegesen meghódított terület lenne. De azért Irakkal vagy Afganisztánnal ellentétben mégsem beszélhetünk a szó valódi értelmében vett beavatkozásról. Akkor mi a helyzet Ukrajnával? Egyszerűen egy félprotektorátus kormányzásáról van szó, ahogyan Európa esetében látjuk, vagy külföldi beavatkozás zajlik? Feltételezzük, hogy Ukrajna Európa része, vagy sem? Egyelőre hagyjuk megválaszolatlanul e kérdést.

Ehelyett inkább figyeljük meg, hogy Európa nem minden országa amerikanizálódott egyforma mértékben. Az e tekintetben nyilvánvalóan első helyen álló Egyesült Királyság mellett Lengyelország és a balti államok voltak a legelkesebbek és legegységesebbek az amerikai minta átvételében. Az őket övező izgatottság ellenére továbbra is csekély történelmi szereppel bíró balti államokat kezdettől fogva kizárjuk vizsgálódásunkból; ennek oka a körülményekben keresendő. Az európai intézmények élére a közelmúltban kinevezettek – az észti külügyi főképviseelő és a litván védelmi biztos – csak felerősítik az illuzionista festészetből ismert *trompe-l'œil*-effektust. Az események sodrásában figyelhetjük meg igazán, hogy az Európai Unió milyen mértékben adta át magát a kommunikáció mindenhatóságának. Mára az intézmény egésze a történelem voluntarista és pillanatfelvétel-szerű szemléletmódján, a „történelem vége” teljesen elavult és a végtelen ostobaság szolgálatába állított doktrínáján alapul. Másként fogalmazva: a progresszívek – meglehetősen zavart – elméjében a balti államok a történelem végének főszereplői. A valós történelemben azonban csekély jelentőségű szereplők maradnak, így az arra gyakorolt potenciális hatásuk nem több, mint a fantázia szüleménye. Az Európai Unió bizonyos értelemben egy olyan gépezet, amely felnagyítja a kisebb szereplőket – feltéve persze, hogy a megfelelő ügyet szolgálják. A stabilitás hiánya azért ennyire rendkívüli, mert a fantáziálás katasztrofális eredményekhez vezethet.

Valójában Lengyelország és az Egyesült Királyság az amerikai uralmat az öreg kontinensen a legeredményesebben és legkövetkezetesebben közvetítő két európai hatalom. Az Egyesült Királyság külpolitikáját köztudottan az Egyesült Államok diktálja; a pénz beszél, így nem meglepő, hogy a londoni City a Wall Street egyik leágazásává vált (beleértve az öltözködési szokásokat is). Ami Lengyelországot illeti, a lengyelek egyszerűen az amerikai (globális) tervekről mintázták a közép-európai (lokális) hatalom iránti vágyukat. Olyannyira igaz ez, hogy a Három Tenger kezdeményezés térképét nézve az ember könnyen azt hiheti, hogy kettős látásban szenved.

Az amerikai politikának való brit alávetettség ellenére okkal kételkedhetnénk például Boris Johnson háborús lelkesedésében. A pályafutása során gyakorta önállóságról, sőt felelőtlenségről is tanúbizonyságot tévő BoJo hogyan válhatott ilyen gyorsan a nyugati hadsereg főhadnagyává, olyan háborús uszítóvá, aki állítólag képes volt kisiklatni a 2022 áprilisában Isztambulban majdnem véglegesített orosz–ukrán béketervet? Úgy tűnik, Boris Johnsonnak

**több nyugat-európai
ország amerikanizálódott**

mindig is saját, belülről fakadó meggyőződése volt, hogy az ősellenség Oroszországtól minden országot meg kell védeni. Egyébként is, a britek körében mély, ugyanakkor ambivalens ellenszenv él az oroszokkal szemben. Talán a 19. századi, úgynevezett Nagy Játssza régi emlékeiből ered ez, melynek során a Fekete-tengertől Közép-Ázsiáig húzódó, Európa és India közötti folyósó ellenőrzéséért küzdött egymással a Brit Birodalom és a cári Oroszország. Az angolok bizonyos értelemben ma is ezt a régi rivalizálást próbálják táplálni; meg akarják győzni magukat arról, hogy országuk még mindig világhatalom. (Nem lenne-e indokolt a logikai sorrendet megfordítva azt feltételeznünk, hogy az angolok sikeresen irányították az amerikai agresszivitást az oroszok ellen? Legalábbis egy bizonyos ideig.) Tegyük hozzá, hogy a mai Anglia területén egyrészt számos száműzetésben élő vagy „Londongrádban” nyaraló orosz oligarcha és kíséretük tengeti napjait, másrészt rendszeresen fordulnak elő olyan baljós kémbotrányok, mint például a Szkripal-ügy. Az ellenség titkos akcióiról és az azokra adott hazai válaszlépések közös hibáiról szól számos angol regény, például Joseph Conrad *A titkosügynök* című műve (1907) vagy John le Carré teljes munkássága. A fikció és a valóság így egy olyan, mindenre kiterjedő bizalmatlanságban ér össze, amely szinte fiziológiai természetű. Igaz, az Egyesült Államokban az Angliától örökölt oroszellenes geopolitikai elméletet nagyrészt a tősgyökeres antikommunizmus táplálta. Olyan doktrína ez, amely racionális módon alakult ki, még ha a mccarthyizmus képében kissé talán irracionális túlzásokba is esett.

Ami a Három Tenger kezdeményezést illeti, a 2016-os dubrovniki csúcstalálkozón létrehozott integrációt (3SI) a következő évben, Varsóban, Trump elnök jelenlétében is megerősítették. Az elnevezés a Balti-tenger, az Adriai-

tenger és a Fekete-tenger által közrefogott országok laza szövetségét takarja, melynek célja az észak–déli kapcsolatok fejlesztése Közép-Európában az energia- és kommunikációs infrastruktúra terén, szemben a kelet–nyugati, főként német–orosz kapcsolatok logikájával. A 3SI nyilvánvalóan előnyös az Egyesült Államok számára, amikor

például cseppfolyósított földgázt szállít egy balti-tengeri kikötőbe, ahonnan az egész térségben szétterítik. Amerikának általánosságban véve is az az érdeke, hogy a kimeríthetetlen orosz erőforrásokat elszakítsa az európai, különösen a német ipari kapacitásoktól. A tervvel kapcsolatban talán éppen a lengyelek kedvében akarnak járni az amerikaiak, amikor egy olyan közép-európai területen akarják megvetni a lábukat, amely igencsak hasonlít az Intermarium, másként Tengerköz (*Międzymorze*), azaz a két világháború közötti Lengyelország által dominálni szándékozott terület egykorvolt térképére. Ez nagyjából az 1569-es lublini egyezmény által létrehozott Lengyel–Litván Unió határait követi. A Lengyel Királyság és a Litván Nagyfejedelemség egyesülésének határai szinte a Fekete-tenger partjánál húzódtak, azaz ott, ahol a mai Ukrajna területének egy része is fekszik.

Röviden: a szívek meghódításáért – vagy elrablásáért – előszeretettel lelkesedő amerikai idealizmus készségesen tette magáévá a bosszúszomjasan oroszellenes angol *ethoszt* és a lengyelek lokális expanzionizmusát is. Végso soron bizonyára kölcsönös befolyásolásról, egyfajta szabályok nélküli, hamis játszmaról kellene beszélnünk, amely rendkívül kedvez a túlcitálásnak.

De bizonyos értelemben Amerika sem úszta meg az áldozati szerepet, hiszen jelentős szereplőből kisebb súlyú aktorrá vált. Ez a jelenség szögesen ellentétes a balti államok esetével, ám hatásai nem kevésbé katasztrofálisak. Az egyetlen érvényes és fenntartható nemzetközi rend (néhány kivételtől eltekintve) ugyanis az, amelyben a kisebb-nagyobb szereplők súlyuknak megfelelően cselekednek. Amerika – kiváltképpen az ideologikus Amerika – csapdahelyzetbe került. Az európai befolyás észrevétlenül járja át belügyeit. Az angol–amerikai történelmi kapcsolatot, az abban rejlő kétirányú összefüggéseket szükségtelen részletezni, az Egyesült Államokra gyakorolt lengyel befolyás módozataira azonban talán érdemes felhívni a figyelmet. Közel tízmillió (!) amerikai vallja magát lengyel származásúnak; az ő szavazataikat a kampánystratégiák az anyaország, azaz Lengyelország gondjaira összponto-

káros a kívülről diktált külpolitika

Koronázatlan király –
Amerikai katona
a Szent Római Birodalom
koronájával a fején
a németországi Siegenben,
1945. április
(X)

sítva igyekeznek megszerezni, mindkét oldalon. Mindez különböző formákat ölthet, a tisztelet és a szeretet egyszerű kifejezésétől kezdve a vízümpolitikai engedményekig vagy akár az amerikaiak európai katonai jelenlétére vonatkozó legalapvetőbb döntésekig (itt utalunk az olyan befolyásos személyek tevékenységére, mint a lengyel származású elnöki tanácsadó, a néhai Zbigniew Brezinski).

A külpolitika, ha akár csak részben is kívülről diktált, elkerülhetetlenül inkoherens, sőt abszurd – egyszóval. Pláne nem szerencsés, ha egy ország – még hozzá egy nagy ország – külpolitikáját részben más államok érdekei alapján alakítja ki. Nem csupán az ebből fakadó félreértések okán, hanem mindenekelőtt azért is, mert ez ellenőrizhetetlenül kidomborítja a nemzetközi politizálás idealista jellegét. Minden politikai törekvés, bármennyire realista

legyen is eredete, az államhatár átlépésével azonnal ideológiai színezetet kap, eredeti összefüggéseiből kiragadva külföldi eszmévé válik. Ezért a politikai realizmus részletei nem lehetnek exportcikk, ugyanis amint elérik rendeltetési helyüket, elkerülhetetlenül felemészti őket az eredeti természetüket meghamisító idealizmus. Valószínűleg ezért nem volt bölcs dolog, hogy a II. világháború utáni „dicsőséges harminc év” ifjúsága, éppen az európai integrációs folyamat által aláásott szilárd nemzeti meggyőződések híján, kulturális értelemben amerikai filmekből táplálkozott. Az Egyesült Államokon kívülre exportált, csodálatra méltó amerikai mitológia a pre-koncepciók katalógusává vált.

A Nyugat-Európa és az amerikai Távol-Nyugat közötti kapcsolat mögött azonban egy másik, még mélyebben a történelembe gyökeredző kettősség is meghúzódik.

NYUGAT ÉS KELET

Nyugat és Kelet képletesen szólva háborúban állnak egymással. Olyan vi-szály ez, amely hosszú ideje tart. Freud azt állítaná, hogy ebben a háborúban a fiú az atyja életére tör. Ami utóbbit illeti, tudjuk, hogy milyen ellenérzéseket táplál fia iránt; talán, akárcsak Szaturnusz, legszívesebben egyszerűen felfalná, hogy megszabadulhasson tőle?

Összpontosítsunk ezúttal a téma vallási vonatkozására és a nyugati gondolkodásmódra. A keresztény Nyugat ellenségeskedése a keresztény

Bizalmatlanság –

Jelenet az *Oroszországból szeretettel* (rend. Terence Young, 1963) című James Bond-filmből, amikor a Robert Shown által alakított szovjet kém a vonaton fegyvert ránt a brit hírszerzőre (IMDB)

Kelettel szemben kétértelmű jelenség. A nyugati kereszténység hosszú időn keresztül arroganciával vegyes bizalmatlansággal viseltetett a keleti – mediterrán, közel-keleti, görög, szláv – kereszténység iránt. A nyugati vallásba behatolt progresszív ideológia nem nézheti jó szemmel a neki mindennap elmentmondó, őseredeti bölcső szinte változatlan jelenlétét. A hitelességet és archaizmust hordozó keleti kereszténység eltüntetése a Nyugat számára olyan módszer, amellyel megerősítheti a kétes elméletet, miszerint a racionalizmus, a pozitívizmus, a szekularizáció és a laicizmus, végső soron pedig az emberjogi bálványimádás forrása valójában nem más, mint a kereszténység maga. Nos, az errefelé megtett úton az első akadályt keleti testvéreink jelentik. Kétségtelen: a földkerekség evangelizálásának finom és alázatos lelkületet igénylő, ősi motívumával szemben a Nyugat a beavatkozás brutális, fennhúzó és durva ökológiai állította. Olyan szerencsétlen fejlemény ez, amelyet egyszerre tekinthetünk eltulajdonításnak és elbitorlásnak. A Nyugat egyoldalúan leuralta a kereszténységet, olyan új tartalommal ruházva fel azt, amely szinte ellentétes az eredeti tanítással.

Napjaink nyugati imperializmusának tanulmányozói – lényegtelen, hogy apológia vagy éppen vádaskodás gyanánt – párhuzamot vonhatnak a negyedik keresztes hadjáratral. Ez az analógia azonban tévútra vezet. Konstantinápoly 1204-es elfoglalása nem volt elkerülhetetlen része a kereszténység vagy a Nyugat feltételezett terjeszkedési programjának, ahogy a nyugati kereszténység fejlődése sem volt elkerülhetetlenül arra hivatott, hogy a progresszív ideológiában érje el végpontját. Mindehhez bizonyos döntések meghozatalára, bizonyos eszmék befogadására volt szükség. A negyedik keresztes hadjárat során a nyugati lovagok Bizáncba, saját kultúrájuk „mellékbölcsőjébe” seregltek. Úgy viselkedtek, mint akiket megszállt a *hübrisz*, mintha egy gonosz vagy szélhámos istenség megfosztotta volna őket önmaguktól. Akár Aiasz, aki féltékenységtől megvadulva rontott rá egy békés juhnyájra, abban a hiszemben, hogy szörnyű ellenséggel áll szemben, aztán szegyenében végül saját kardjára vetette magát. A negyedik keresztes hadjárat lovagai az őseink – mondhatnák egyesek. Ma csak folytatjuk a ránk hagyott feladatot: beteljesítjük a Nyugat sorsát, azaz a Kelet elpusztítását. Bizonyos értelemben ezek a meggondolatlan lovagok felmentenek bennünket saját felelősségünk alól: mivel a rosszat már megcselekedtük, a rosszat folytatni kisebb rossz – különösen, ha meg akarjuk győzni magunkat arról, hogy valójában jó, amit teszünk. Ez az érvelés minden tekintetben helytelen.

Tegyük világossá: 1204-ben a lovagok gonosz tette az emberi kapzsiság – egészen pontosan a bizánci kincsek megszerzésének vágya – által kiváltott pillanatnyi téboly eredménye volt. A bűn kétségkívül megbocsátott mindazoknak, akik megbánták tettüket. Ennek azonban semmi köze sincs a napjainkban előszeretettel gyakorolt állítólagos civilizációs kötelezettség, azaz a progresszív terjesztésének tudatos programjához. A nyugati lovagok a maguk korában Keleten ugyanis nem a haladás eszméjét terjesztették. Félrevezető szofizma az az állítás, miszerint a haladáseszmé embrionális formája pusztán annak okán a középkori – keresztény – civilizációhoz tartozik, mert a középkorban jelent meg. Ha így is történt, a középkori kultúra egészével szemben állott! Fogalmazzunk világosan: a középkori kultúrának semmi köze nem volt a haladás eszméjéhez.

Nyugat-Európa Kelethez fűződő kapcsolataiban a téboly két, igencsak különböző pillanatát élte át. Először az érett középkorban, dühtől és irigységtől megvadulva vetette rá magát a Kelet gazdagságára; Konstantinápoly kifosztása ennek a szerencsétlen hajlamnak a kicsúcsosodása, amely mindenekelőtt a tértől és időtől függetlenül rossz emberi ösztönökről tanúskodik. A modern korban aztán a szekularizációs folyamat befejezését követően öngyilkosságot követ el azzal, hogy a keleti kardra veti magát. A távol-nyugati utód, Amerika elborzadva szemléli nyugat-európai őseinek eltorzult viselkedését, miközben maga is enged a végzetes kimenetelnek kedvező kísértésnek. Mindezt bizonyítja az, hogy míg a háborús hangulat Európában jelenleg is fennáll, más hatalmak a békére törekszenek – ez pedig kétségtelenül az európaiak kárára fog megvalósulni.

KÖZÉP-EURÓPA

Úgy tartják, a kommunizmusban az a legrosszabb, ami utána következik. Tegyük ehhez hozzá: a kommunizmusban a legjobb az, ami előtte volt, vagyis az, amit a liberalizmusnál gyengébb (!) kommunizmus nem tudott elpusztítani.

A kommunizmus dogmatikus és téves alapokon nyugvó rendszer, melynek működése gyakran kegyetlen. Ugyanakkor a hatásfoka olyannyira gyenge, hogy sokáig a saját hatástalansága – másként fogalmazva: egyszerűsége, sőt együgyűsége – mentette meg a pusztulástól. A '90-es években előszeretettel ijesztgettek a nacionalizmus fortyogó üstjével, amelyről meggondolatlanul leemelték a fedelet, ezáltal előidézve a jugoszláv háborúkat, a kaukázusi és erdélyi feszültségeket és így tovább. Az emberek eközben úgy is tekintettek a nacionalizmusra, mint valamire, ami hirtelenjében „kiolvadt”. Mindkét kép – a fortyogó üst és a kiolvasztott, régről megmaradt étel – arra utal, hogy az emberek megpróbálták nevet adni a normális kerékvágásba való valami-féle visszatérésnek, még ha ez veszélyekkel is járt. Úgy véltük, hogy egy természetes jelenséget azonosítottunk, amely mintha a természet legáltalánosabb törvényét, a termodinamika második főtételét követte volna: egy rendszer bármilyen átalakulása az entrópia növekedésével jár. Ha leemeljük a fedelet (a politikai hatalomról), és növeljük a hőfokot (a politikai eszmecserék során), a nacionalista szenvedélyek erősödését fogjuk tapasztalni.

Az ezzel a jelenséggel szembesülő, magát a történelem és a természet utáni Olümposzra emelő, azaz minden történelmi vagy természeti meghatározottságtól elvágó nyugati ember egyfelől megnyugodott az általa lenézett történelmi és természeti törvények érvényesülése láttán. Másfelől viszont elbor-

zasztotta a kegyetlen jugoszláv polgárháború, amelyért nagyrészt mégiscsak felelősség terhelte, hiszen a polgárháború az imperialista ambíciók (a kiterjedt amerikai idealista projekttel többé-kevésbé összehangolt németországi és vatikáni diplomáciai fellépés) különféle, kevésbé nagyszabású nemzeti projektekbe (egy szlovén,

horvát és akár bosnyák nemzetállamba) való átültetésének terméke volt. Mindez a '90-es években újra felfedezett ősi barlang falain egy sor látomás-szerű, torz sziluettet alkot, amelyek a történelem és a poszt-történelem határán kirajzolták az akkoriban nagy divatban lévő menedzserdoktrínát, a „gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” szöveget.

A legfontosabb, amit a 20. század kapcsán nem szabad elfelejtenünk, hogy a modernitás kommunista válfaja nem csupán végső szakaszában, hanem egész fejlődése során megbukott. A kommunista rendszerek ugyanis sohasem szűntek meg – legalábbis részben – letűnt idők nosztalgikus paródiái lenni. A személyi kultuszon túl gondoljunk a páternoszterekre, a cukrászdák pincérnőinek viktoriánus stílusú, csipkézett csizmáira, a vasúti étkezőkocsikra és az „ósdin modern”, szakszerűtlen bürokrácia különböző megnyilvánulásaira. Mindez meglehetősen összefüggéstelenül és a tapasztalatok szintjén létezett együtt az autentikus modernitás különféle jellemzőivel; különösen igaz ez a technológiára, de utalhatunk olyan kulturális jellegzetességekre, mint a trapéz nadrág, a *rock and roll* és annak számos leágazása, a válás és a születésszabályozás. Egyszóval mindazt, amit a keleti világnak át kellett vennie, gyakran változatlan formában és ügyetlenül kölcsönözve a Nyugattól.

Ezen a ponton térhetünk át a vallás kérdésének vizsgálatára! A megtérés jelenségével állunk ugyanis szemben, amely általános értelemben kétségtelenül a pszichoszociális működés legfinomabb és legkényesebb jelenségei közé tartozik. Az ember a szó szoros értelmében megtér a modernitáshoz. A szekularizáció a modernitás legemblematisabb, legárulkodóbb és legmeghatározóbb vonása. A „szekularizált vallásra” való áttérés mélységesen destabilizáló folyamat.

1990-ben Közép-Európa lakossága választás előtt állt: vajon érdemes-e megtérniük a nyugati, szekularizált modernitáshoz? Az egyes országok kiindulási helyzetei nyilvánvalóan eltérőek voltak. Hogyan találhat például Lengyelország, Magyarország és Románia közös nevezőre a vallás kérdésében? Ennek

1990 után „kiolvadt” a nacionalizmus

Keleti kényelem –

Alexandre Hesse: *Bouillon Gottfriedet fogadja I. Alexiosz bizánci császár Konstantinápolyban az első kereszteshadjárat során 1097-ben* (1879)
(Wikimedia Commons)

eldöntéséhez elegendő ezeket az országokat összevetni Nyugat-Európával; bármilyen is volt a kiindulási helyzetük, 1990 után a vallási érzelmek újjáéledését vagy fenntartását figyelhettük meg, ami ellentétben áll a Nyugat-Európában évek óta megfigyelhető, folyamatos hanyatlással. És mindenekelőtt: Közép-Európában a vallásos érzület és a nemzethez való kötődés között valós és büszkén vallott kapcsolat érvényesül. Az ember katolikus, mert lengyel. Az ember ortodox, mert román. Nyugaton ez az érvelés nem megengedett, az emberek nem is akarják, hogy így azonosítsák őket. Végül szóljunk néhány szót Magyarországról is. Ha a mai Magyarország keresztény országnak nevezhető, az nyilvánvalóan a 2012-es alkotmánynak – azaz a politikai hatalomnak – és nem az egyetemes katolikus egyház, vagyis a Nyugat kiáradásának tekinthető magyarországi katolikus egyháznak köszönhető (persze a protestáns felekezetek is a nyugati kultúrkörözeghez tartoznak).

VALLÁS, NEMZET, BEFOLYÁS

Egyház és állam a valóságban elkülönülnek, de nem függetlenek egymástól. Ahogy egykoron, saját maguk területén a király és a püspök is szent volt, úgy a nemzet és a vallás feladata is az, hogy a keresztény civilizáció elemeit a maguk területén fenntartsák és védelmezzék, ezáltal pedig minden ember lelki ismeretesen dolgozhasson lelki üdvösségéért. Nem kívánatosak azon szélsőséges helyzetek, amelyekben vagy az egyházat tiltják vagy akadályozzák (ateista kommunizmus), vagy a nemzetet értékelik le a végletekig (globalista progresszivizmus), vagy a nemzetet és a vallást teljesen szétválasztják egymástól (szekuláris liberalizmus). E három forogatókönyv ráadásul időnként átfedésben van egymással.

A politikai-vallási kötődések természetes kerete a nemzet (vagy talán inkább a szülőföld). Az írásunk elején felvetett hipotézis szerint még a realista doktrínák is ideológiai színezettel telítődnek, amint a határokon túlra exportálják őket.

Beavatkozás –

Elrejtett fegyverek után
kérdősködő amerikai
tengerészgyalogos az iraki
Fallúdzsában, 2006
(Wikimedia Commons)

És valóban: a politikai propagandával társuló hittérítő buzgalom nem csupán azt kockáztatja, hogy hamis – ideologikus – vallást terjeszt, hanem származási országban az őszinte vallási érzületet is megrontja.

Kelet és Nyugat határán találjuk Ukrajnát. Peremvidék, határövezet, széles földszáv, amely fokozatosan terül el két kultúra hatalmas területei között. Idézzük fel a fentebb feltett kérdést: vajon Ukrajna Európában van-e? Ha elfogadjuk, hogy Ukrajna Európa része, akkor Amerika ugyanúgy cselekszik Ukrajnában, ahogyan Európában is: teljes birodalmi fenséggel, belpolitikai eszközöket (a rendészet és az igazságszolgáltatás tárházát) felhasználva. Ha viszont Ukrajnát Európán kívülinek tekintjük, akkor Amerika ukrajnai tevékenységét ahhoz hasonlíthatjuk, mintha missziós területen, a Keleten zajló nyugati beavatkozások keretében cselekedne. Az Egyesült Államok Európa háta mögött tehát ma már saját „nyugati Kelet-politikájának” megalkotásán dolgozik Ukrajnában. Mindez ismét felveti ugyanazt a kérdést: Európa kül- vagy belpolitikát folytat Ukrajnában? Gondolkodjunk el azokon a kolosszális problémákon, amelyeket Ukrajna európai uniós csatlakozási terve felvet.

A szekularizált világ új vallása azért hatékony és meggyőző, mert a nemzeti vallások kipróbált és bevált ruhadarabjait bitorolja el s ölti magára. Ennek elsődleges modellje nem az 1204-es kereszties hadjárat, a Kelet fővárosának brutális kifosztása, hanem az 1596-os breszti unió, az unitus egyház megtévesztő létrehozása, amellyel a nyugati egyház ráerőltette magát a keleti egyházakra, miközben autonómiájuk bizonyos illuzórikus előjogait meghagyta. A Kelet számára a csapdát az jelenti, hogy a nyugati imperializmus a nemzet ígérete mögé bújik. Tágabb értelemben valamennyiünknek rá kell eszmélnie, hogy honnan ered a veszély, azaz melyik Nyugattól vagyunk mindannyian keletre. ■

(Fordította: Sullivan Ferenc)